

ARKADIUSZ ŻABIŃSKI

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

WGRiT w Jeleniej Górze

**STAWKI RYCZAŁTU OD PRZYCHODÓW EWIDENCJONOWANYCH
JAKO DETERMINANTA WYBORU FORMY OPODATKOWANIA
PODATKIEM DOCHODOWYM**

Wprowadzenie

Konstrukcje podatkowe mają umożliwić ustawodawcy realizowanie wyznaczonych celów. W zależności od potrzeby poszczególne elementy podatków mogą premiować określone decyzje podatników lub zniechęcać ich do innych. Preferencje podatkowe mogą dotyczyć grup podatników, którzy z racji wielkości czy charakteru prowadzonej działalności gospodarczej są dla państwa szczególnie ważni. Budowa silnej gospodarki rynkowej wymaga wsparcia przez państwo osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Zryczałtowane formy podatku dochodowego od osób fizycznych to rozwiązanie, które w założeniu miało być ważnym narzędziem wspierania mikroprzedsiębiorstw. Korzystanie z ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych czy karty podatkowej wiąże się dla podatników z dużymi ułatwieniami ewidencyjno-księgowymi. Jednak w konstrukcji ryczałtów obok preferencji znajdują się także bariery, które sprawiają, że rozwiązania te tracą wciąż na popularności.

W artykule podjęto próbę odpowiedzi na pytanie: jaki wpływ na spadek poziomu wykorzystania ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, ma konstrukcja stawki podatkowej?

1. Różnice w wysokości obciążeń podatkowych zależne od wybranej formy opodatkowania

Na podstawie badań statystycznych przeprowadzonych przez GUS¹ w badanym okresie obejmującym lata 2000–2009 w grupie przedsiębiorstw o liczbie pracowników do 9 osób, działających w formie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, można przeprowadzić symulację opłacalności opodatkowania podatkiem dochodowym w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych na tle zasad ogólnych. W całym badanym okresie największa część przedsiębiorstw zajmowała się w Polsce działalnością handlową. Przedsiębiorstwa te mają również największy udział przychodów ze sprzedaży. Następne miejsca zajmują firmy prowadzące działalność przemysłową, działalność związaną z obsługą nieruchomości, budowlaną oraz transportową. Średni poziom przychodów dla przedsiębiorstw (zatrudniających do 9 osób) działających w formie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, bez względu na rodzaj prowadzonej działalności, mieścił się w granicach od 220 700 PLN w roku 2000 do 443 000 PLN w roku 2009. Limity przychodów w ryczałcie ewidencjonowanym mieściły się w tym czasie odpowiednio w przedziale: 426 400–1 094 695 PLN. Poziom przychodów nie powinien być przeszkodą w wyborze tej formy opodatkowania dla większości przedsiębiorstw, gdyż ustawowy limit przychodów uprawniający do korzystania z ryczałtu ewidencjonowanego był zdecydowanie wyższy niż przychody przedsiębiorstw.

W tabeli 1 przedstawiono symulację obciążeń podatkowych przy wyborze jednej z dwóch form opłacania podatku dochodowego. Wybrano działy przedsiębiorstw najczęściej decydujących się na ryczałt od przychodów ewidencjonowanych. Średnią wielkość przychodów i kosztów przypadającą na jedno przedsiębiorstwo podano dla firm zatrudniających do 9 osób², prowadzących działalność w formie osoby fizycznej. Opodatkowanie podatkiem dochodowym obliczono na podstawie skali podatkowej zamieszczonej w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych³.

¹ *Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracowników do 9 osób w latach 2000–2009*, informacje i opracowania statystyczne, GUS Warszawa 2001–2010, <http://www.stat.gov.pl/gus> (11.01.2011).

² Tamże. Dobór grupy statystycznej pod względem wielkości przedsiębiorstwa, uzyskiwanych przychodów oraz prowadzonej działalności pozwala na wybór jednej z trzech dostępnych dla tej grupy podatników formy opłacania podatku dochodowego. W badaniach nie brano pod uwagę formy opodatkowania podatkiem dochodowym.

³ Zob. ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, DzU 1993, nr 90, poz. 416, z póź. zm.

Tabela 1

Wysokość podatku dochodowego od osób fizycznych
płaconego przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą
przy wyborze ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych lub zasad ogólnych

Wyszczególnienie	Średnie przychody na 1 zakład (zł)	Średnie koszty na 1 zakład (zł)	Udział kosztów w przychodach (%)	Podatek obliczony dla ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych	Podatek obliczony dla zasad ogólnych
2000 r.					
Budownictwo	122 700	90 800	74,0	6 749	5 625
Handel	368 000	341 000	92,7	11 040	4 694
2001 r.					
Budownictwo	138 100	103 600	75,1	7 596	6 062
Handel	363 000	335 700	92,5	10 890	4 693
2002 r.					
Budownictwo	139 400	107 200	76,9	7 667	5 600
Handel	345 600	320 400	92,7	10 368	4 270
2003 r.					
Budownictwo	148 800	115 400	77,6	8 184	5 816
Handel	341 600	317 000	92,8	10 248	4 144
2004 r.					
Budownictwo	161 100	122 400	76,0	8 860	6 823
Handel	366 700	340 300	92,8	11 001	4 915
2005 r.					
Budownictwo	186 000	142 200	76,5	10 230	7 792
Handel	410 300	378 700	92,3	12 309	5 474
2006 r.					
Budownictwo	220 700	167 500	75,9	12 139	9 578
Handel	512 800	470 700	91,8	15 384	7 469
2007 r.					
Budownictwo	279 500	212 300	75,9	15 373	12 196
Handel	596 900	553 100	92,7	17 907	7 750
2008 r.					
Budownictwo	342 100	270 600	79,1	18 816	12 999
Handel	652 000	609 000	93,4	19 560	7 583
2009 r.					
Budownictwo	400 100	325 400	81,1	22 005	12 890
Handel	700 500	659 600	94,1	21 015	6 797

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

W każdym kolejnym badanym roku podatek dochodowy, płacony w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, jest wyższy od opłacanego na zasadach ogólnych, tak dla działalności budowlanej, jak również handlowej. W badanym okresie prowadzący działalność budowlaną i płacący podatek dochodowy w formie ryczałtu zapłaciliby średnio kwotę o 19,9% większą, niż gdyby wybrali opodatkowanie na zasadach ogólnych. Dodatkowo, opłacalność zryczałtowanej formy opodatkowania wciąż maleje na korzyść zasad ogólnych.

Przeciętne mikroprzedsiębiorstwo prowadzące działalność gospodarczą w zakresie handlu, mając do wyboru opłacanie podatku dochodowego na zasadach ogólnych lub ryczałt od przychodów ewidencjonowanych, zmuszone byłoby wybrać zasady ogólne, gdyż w całym badanym okresie podatek dochodowy opłacany w tej formie był niższy od podatku opłacanego w formie zryczałtowanej. Podatnicy prowadzący działalność handlową jako osoby fizyczne lub spółki cywilne osób fizycznych i korzystający z ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych mieli do zapłacenia kwotę podatku wyższą o 135,2% w roku 2000 i 309% w roku 2009, niż gdyby rozliczali się z podatku dochodowego na zasadach ogólnych.

2. Wpływ poziomu kosztów na opłacalność wykorzystania ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych

Dla grupy badanych przedsiębiorstw wysokość możliwego do zapłacenia podatku dochodowego od osób fizycznych w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych w analizowanym okresie jest znacząco wyższa od takiego podatku płaconego na zasadach ogólnych. Aby podatek dochodowy opłacany w formie ryczałtu był dla podatnika korzystniejszy, dużo niższy musiałby być poziom kosztów w przedsiębiorstwach. Koszty zapewniające opłacalność zastosowania ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych musiałyby być niższe o około 10% od faktycznie osiągniętych przez badane przedsiębiorstwa. Można opracować wzór na poziom kosztów, poniżej których korzystniejsze jest rozliczanie się z podatku dochodowego w formie ryczałtu od przychodów. Jeżeli podatnicy z badanych grup w poszczególnych latach osiągnęliby koszty niższe od wyliczonych, korzystniejszym byłoby rozliczanie się z podatku dochodowego w formie ryczałtu ewidencjonowanego. Jeżeli natomiast średnie koszty na jeden zakład byłyby wyższe, opłacalne jest korzystanie z zasad ogólnych podatku

dochodowego od osób fizycznych. Wzór dla podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie budownictwa ma postać⁴:

$$0,19(P - x) = 0,055P$$

$$0,19x = 0,135P$$

$$x = 0,7105263P,$$

gdzie:

- x – wielkość kosztów dla danego przedsiębiorstwa, poniżej których korzystniejsze jest opłacanie podatku dochodowego od osób fizycznych w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych niż na zasadach ogólnych,
 P – poziom przychodów w przedsiębiorstwie.

Wzory takie można opracować także dla podatników prowadzących działalność gospodarczą w zakresie handlu. Jeżeli podatnik osiąga lub może osiągać koszty niższe niż wyliczone według wzoru, to opłacalne jest dla niego korzystanie z ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych. Jeżeli natomiast uzyskiwane koszty są wyższe, to powinien rozliczać się z podatku dochodowego od osób fizycznych na zasadach ogólnych. Wzór dla podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie handlu ma postać:

$$0,19(P - x) = 0,03P$$

$$0,19x = 0,16P$$

$$x = 0,8421P.$$

Podobnie można zbudować wzory dla podatników prowadzących działalność gospodarczą, którzy mają do wyboru rozliczanie się z podatku dochodowego od osób fizycznych na zasadach ogólnych lub korzystanie z ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, a których przychody mogą być opodatkowane 8,5% stawką zryczałtowanego podatku. Wzory na wysokość kosztów, poniżej których korzystne jest rozliczanie się z podatku dochodowego w formie ryczałtu ewidencjonowanego, będą miały postać:

$$x = 0,5526P.$$

⁴ Opracowanie własne. Do opracowania wzoru przyjęto liniową 19% stawkę podatku dochodowego od osób fizycznych opłacanego na zasadach ogólnych.

Obliczone wielkości kosztów progowych dla poszczególnych rodzajów działalności gospodarczej prowadzonej przy osiąganiu określonych przychodów są ułatwieniem przy wyborze formy opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Przy podejmowaniu takiej decyzji podatnik powinien brać także pod uwagę ułatwienia w sposobie prowadzenia ewidencji, naliczania i odprowadzania podatku w ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych, które to ułatwienia również wiążą się z konkretnymi oszczędnościami. Wielkość tych oszczędności jest jednak indywidualna dla każdego podatnika.

Przedstawiony rzeczywisty udział kosztów w przychodach dla przedsiębiorstw budowlanych rośnie w badanym okresie od 72,8% w roku 2000 do 81,1% w roku 2009. Oznacza to, że w przypadku działalności budowlanej zmniejszający się dystans między przychodami a kosztami powinien decydować o wyborze rozliczania się z podatku dochodowego od osób fizycznych na zasadach ogólnych. Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych nie uwzględnia bowiem poziomu kosztów. W przypadku wzrostu kosztów i niezmiennych przychodach podatnik zapłaci niższy podatek, jeżeli korzysta z zasad ogólnych. Jeżeli natomiast korzysta z ryczałtu ewidencjonowanego, to wymiar podatku będzie taki sam.

W przedsiębiorstwach handlowych, podobnie jak w budowlanych, utrzymywała się w całym badanym okresie duża różnica między rzeczywistym stosunkiem kosztów do przychodów a takimi wielkościami, które pozwalają na korzystanie z ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych. Rzeczywiste wielkości udziału kosztów w przychodach dla badanych przedsiębiorstw handlowych w badanym okresie kształtują się w granicach około 92%. Oznacza to, że dla przeciętnego przedsiębiorstwa z badanej grupy zdecydowanie korzystniejsze są zasady ogólne podatku dochodowego od osób fizycznych. Różnica pomiędzy dwoma badanymi wielkościami wynosi około 10 punktów procentowych.

3. Ustalenie poziomu stawki ryczałtu ewidencjonowanego zapewniającego konkurencyjność w stosunku do zasad ogólnych podatku dochodowego

Na podstawie badań⁵ przeprowadzonych w mikroprzedsiębiorstwach można obliczyć również stawki ryczałtu ewidencjonowanego, dla których wysokość podatku dochodowego od osób fizycznych opłacanego na zasadach ogólnych i w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych są sobie równe.

⁵ *Działalność gospodarcza przedsiębiorstw...*, 2000 r. i póź.

Tabela 2

Wysokość nominalnych stawek podatkowych i stawek progowych w ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych

Lata	Stawki podatkowe			
	od przychodu z działalności gastronomicznej i handlowej (%)		od przychodu z działalności wytwórczej i usługowej w budownictwie (%)	
	nominalna	progowa	nominalna	progowa
2000	3,0	1,3	5,5	4,6
2001	3,0	1,3	5,5	4,4
2002	3,0	1,3	5,5	4,0
2003	3,0	1,2	5,5	3,9
2004	3,0	1,3	5,5	4,2
2005	3,0	1,3	5,5	4,2
2006	3,0	1,4	5,5	4,3
2007	3,0	1,2	5,5	4,4
2008	3,0	1,2	5,5	3,8
2009	3,0	1,0	5,5	3,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

W całym badanym okresie w działalności gastronomicznej i handlowej oraz w działalności budowlanej ustawowe stawki ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych są wyższe od stawek zapewniających równą kwotę płaconego podatku w stosunku do zasad ogólnych. Aby wysokość podatku ryczałtowego była równie korzystna, jak płaconego na zasadach ogólnych dla podatników prowadzących działalność handlową, to jego stawka musiałaby wynosić około 1,2–1,3%. Są to wielkości o wiele niższe niż obowiązująca w badanym okresie 3% stawka. Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych dla badanej grupy przedsiębiorstw jest korzystniejszy od zasad ogólnych dopiero poniżej wyliczonej stawki progowej. W działalności budowlanej rozbieżności między wyliczoną progową stawką ryczałtowanego podatku dochodowego a nominalną stawką ustawową nie są już tak duże jak w handlu. Wielkości te mieszczą się w przedziale między 4,6% w 2000 roku a 3,2% w roku 2009. Ustawowa stawka nominalna wynosi natomiast w całym badanym okresie 5,5%. Także dla podmiotów prowadzących działalność budowlaną w grupie badanych przedsiębiorstw, aby ryczałt od przychodów ewidencjonowanych był korzystniejszy od podatku dochodowego opłacanego na zasadach ogólnych, przychody musiałyby być objęte niższą niż obecnie stawką podatkową.

Uwagi końcowe

Prawie w całym okresie obowiązywania ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych maleje liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą wybierających tę formę rozliczania się z podatku dochodowego od osób fizycznych. Jednocześnie rośnie liczba podmiotów rozliczająca się z tego podatku na zasadach ogólnych. Z badań i przeprowadzonych symulacji wynika, że przyczyną takiej sytuacji w dużej mierze jest dysproporcja w wysokości płaconego przez podmioty gospodarujące podatku dochodowego w zależności od wybranej formy. W każdej z badanych sytuacji podatek dochodowy płacony na zasadach ogólnych jest dużo niższy niż wyliczona dla przeciętnego przedsiębiorstwa z danej grupy wielkość ryczałtu od przychodów. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest poziom kosztów uzyskiwanych przez badane podmioty. Stosunek wysokości kosztów do uzyskiwanych przychodów jest w badanych przedsiębiorstwach zdecydowanie niekorzystny dla ryczałtu ewidencjonowanego. Z przeprowadzonych badań wynika, że ryczałt ewidencjonowany ze względu na wysokość obciążeń podatkowych jest korzystny dla przedsiębiorstw, w których prowadzona działalność charakteryzuje się niską kosztownością. Z dostępnych danych statystycznych wynika, że przedsiębiorstw charakteryzujących się takimi wskaźnikami jest coraz mniej. Z przeprowadzonej analizy wynika, że dla badanych grup przedsiębiorstw stawki podatkowe ryczałtu ewidencjonowanego zapewniające porównywalną z zasadami ogólnymi wielkość obciążeń podatkowych powinny być o wiele niższe niż obowiązujące obecnie. Utrzymując obecną wysokość obciążeń podatkowych w ryczałcie ewidencjonowanym, z katalogu zasad podatkowych państwo łamie zasadę równości, zdolności oraz dogodności. Zasada równości wchodząca w skład zasad sprawiedliwego opodatkowania zakłada, że ciężary podatkowe powinny być rozłożone równomiernie na wszystkich podatników. Przeprowadzone badania dowodzą, że dla przeciętnego podatnika prowadzącego działalność w danej branży, korzystającego z ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, obciążenia podatkowe będą o wiele wyższe niż dla podatnika uzyskującego identyczne wskaźniki ekonomiczne, który opodatkowany jest podatkiem dochodowym na zasadach ogólnych. Taka dysproporcja wyraźnie preferuje podatników korzystających z tej drugiej formy opodatkowania. Jednocześnie łamana jest zasada zdolności podatkowej. Państwo zmusza bowiem takim działaniem podatników do przechodzenia na zasady ogólne, gdyż pozostając na ryczałcie, nie są zdolni do ponoszenia nieproporcjonalnie wysokich obciążeń podatkowych. Specyfika zryczałtowanych form opodatkowania nie uwzględnia

bowiem wysokości ponoszonych kosztów i tym samym zbyt wysokie opodatkowanie przychodów może w wielu sytuacjach zmuszać podatników korzystających z form uproszczonych do naruszenia własnego majątku. Nieuwzględnianie warunków finansowych przy określaniu wysokości podatku jest jednocześnie złamaniem zasady dogodności z katalogu technicznych zasad podatkowych.

Działaniami dotyczącymi stawek podatkowych w ryczałcie ewidencjonowanym, których efektem jest spadek liczby podatników korzystających z tej formy opodatkowania i wzrost liczby podatników korzystających z alternatywnej formy zasad ogólnych, państwo łamie również zasadę taniości poboru podatku z katalogu podatkowych zasad technicznych. Zasada ta zawiera postulat minimalizacji kosztów naliczania, odprowadzania i poboru podatków. Chodzi o to, aby koszty poboru podatków nie uszczuplały nadmiernie dochodów państwa. Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych charakteryzuje się bowiem nie tylko preferencjami związanymi z ewidencją, naliczaniem i odprowadzaniem podatku dla podatnika, lecz jest również bardzo tanim w poborze źródłem dochodów państwa. Uproszczenia dla podatnika zamieniają się bowiem przy poborze podatków przez państwo w uproszczenia dla aparatu skarbowego. Zdecydowanie mniejsza ilość działań, jakie musi podjąć aparat skarbowy, aby uzyskać należny zryczałtowany podatek dochodowy oraz skontrolować ten proces, w stosunku do działań podejmowanych przy o wiele bardziej skomplikowanym podatku dochodowym od osób fizycznych opłacanym na zasadach ogólnych powinna skłonić państwo do promowania form uproszczonych. Niestety, jest odwrotnie i tym samym pobór podatku dochodowego od osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą staje się coraz bardziej kosztowny.

Literatura

- Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracowników do 9 osób w 2000 r. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS Warszawa 2001 r.
- Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracowników do 9 osób w 2001 r. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS Warszawa 2002 r.
- Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracowników do 9 osób w 2002 r. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS Warszawa 2003 r.
- Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracowników do 9 osób w 2003 r. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS Warszawa 2004 r.
- Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracowników do 9 osób w 2004 r. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS Warszawa 2005 r.

Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracowników do 9 osób w 2005 r. Informacje i opracowania statystyczne, GUS Warszawa 2006 r.

Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracowników do 9 osób w 2006 r. Informacje i opracowania statystyczne, GUS Warszawa 2007 r.

<http://www.stat.gov.pl/gus>.

Ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, DzU1998, nr 144, poz. 930, z póź. zm.

Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, DzU 2000, nr 14, poz. 176, z póź. zm.

TAX RATE LUMP-SUMP-BASED FORMS OF TAXATION AS AN DETERMINANT SELECTION FORMS OF TAXATION BY MEANS OF INCOME TAX

Summary

The article deals with the problem of active support for development of the sector of micro enterprises as far as constructing taxes is concerned. One of the most effective tools of support for micro enterprises is the simplified tax system. The lump-sum-based forms of taxation by means of income tax, which – in their construction – take into account the specific nature of micro enterprises to the greatest extent, have been losing popularity year after year. It was proved in the simulation carried out (on the basis of data obtained from the Chief Central Statistical Office) that the height of the tax rates is to be blamed for this situation. The tool that ought to stimulate the growth of micro enterprises has turned out to be too costly in application and forces the subjects to accept the system of far more time – and effort – consuming general principles.

Translated by Arkadiusz Żabiński